

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

E. O. ERREBO-KNUDSEN

MATHILDEVEJEN

MED TEGNINGER AF LARS SWANE

Udgivet af
Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn
1971

„MATHILDEVEJEN“

AF

E. O. ERREBO-KNUDSEN

TEGNINGER AF

LARS SWANE

DRONNING CAROLINE MATHILDE 1751–1775

after pastelmaleri af Francis Cotes, 1766

FORORD

I Frederiksborg Amts historiske Samfunds årbog for 1945 findes en artikel af E. O. Errebo-Knudsen om »Mathildevejen«, der blev anlagt i efteråret 1771, altså for 200 år siden.

Turistforeningen for Hørsholm og Omegn så meget gerne en ny udgave af den lille beretning, der giver oplysning om vejens anlæg og samtidig anvisning på en historisk interessant og landskabelig smuk spadseretur fra Hørsholm til Frydenlund, og Turistforeningens bestyrelse anmodede derfor Museumsforeningen om at genudgive »Mathildevejen«.

Også Grundejer- og Kommunalforeningen for Hørsholm Sogn ønskede at støtte udgivelsen, da bestyrelsen gerne ville sende den lille bog som en hilsen til foreningens medlemmer.

Museumsforeningens henvendelse om genudgivelse af bogen blev modtaget med megen velvilje af forfatteren, der har forsynet artiklen med efterskrift, og af kunstneren Lars Swane, der har tegnet illustrationer til bogen. Frederiksborg Amts historiske Samfund havde intet imod, at artiklen nu blev udsendt som en lille bog til interesserede på Hørsholmegnen.

Museumsforeningen havde imidlertid ikke penge til trykningen, men de tilskud, som Grundejer- og Kommunalforeningen og Turistforeningen har stillet til disposition, har gjort det muligt at få fremstillet den lille bog, der udsendes gratis til medlemmerne af Grundejerforeningen, Turistforeningen og Museumsforeningen, samtidig med at et mindre oplag vil være til salg gennem boghandelen og på Hørsholm Egns Museum.

På Museumsforeningens vegne vil vi rette en tak for den imødekommenhed, vi har mødt under forberedelserne til genudgivelsen af »Mathildevejen«.

Oktober 1971.

Sv. Jensen

T. Topsøe-Jensen

P. Chr. Nielsen

Fotografisk optryk af særtryk af Frederiksborg Amts historiske Samfunds årbog 1945, trykt i C. Nordlundes Bogtrykkeri. Med tilladelse fra E. O. Errebo-Knudsen, Lars Swane og Frederiksborg Amts historiske Samfund.

Trykt i offset hos PARROT LITHO A/S, København 1971.
Omslaget trykt i bogtryk hos Hørsholm Bogtrykkeri,
Hørsholm, 1971.

SOM et Minde om Caroline Mathilde og Struensee findes endnu i Dag Mathildevejen, der idyllisk løber gennem det smukke nordsjællandske Landskab fra Hørsholm til Frydenlund Slot ved Vedbæk.

Stykker af den henligger med dybe, sandede Hjulspor som paa den Tid, da Caroline Mathilde og Struensee benyttede den paa deres Udflugter fra Hirschholm Slot.

Paa omstaaende Kort ses Vejen angivet dels ved Mathildevejen, hvor den løber gennem Deputatvangen, og dels ved Mathildestien fra Sandbjærg Østerskovs Sydkant til Frydenlund.

Lad os følge Vejen, som den findes i Dag. Kort efter at man ad Vejen fra Hørsholm til Smidstrup er passeret Hørsholm Kirkegaard, finder man paa Vejens højre Side en stor, prægtig, aarhundredgammel Bøg. Den markerer Mathildevejens Begyndelse. Vejen løber herfra mod sydøst ned gennem Deputatvangen. Efter at være passeret gennem denne, naas Skovens Udkant, og ser man lige frem, følger Øjet Sandbjærg Østerskovs Grænse mod Krogsgaards Jorder. Kort forinden er der afgaaet en Sidevej til venstre ned mod den saakaldte Bomej. Hvor Mathildevejen her ender, gaar Indkørslen til den smukt beliggende Krogsgaard til højre.

Her er vi naaet et Punkt, hvor man ikke ved, hvor Vejen har gaaet. Cand. mag. Chr. Bang skriver i en Artikel i »Ber-

lingske Aftenavis« (1): »Det vides nemlig ikke — og kan næppe heller oplyses — hvor Mathildevejen løber (eller har løbet) ned gennem Sandbjerg Østerskov.« Det er mærkeligt, at en Vejs Beliggenhed paa godt hundrede Aar fuldstændigt kan sænke sig i Historiens Mørke. Senere i Artiklen vil dette Punkt blive undersøgt nærmere.

Først hvor Vejen fra Sandbjerg By til Vedbæk løber gennem Sydspidsen af Sandbjerg Østerskov, kan vi atter følge Mathildevejen. Fra Skovløberhuset her løber den videre gennem Skoven mod Sydøst. Gennem en idyllisk Hulevej, der er overskygget af gamle Bøge, kommer vi ind paa Maglemosen, hvor Vejen løber sandet og opkørt over mod Trørød Skov. Her løber den langs Gærdet og drejer derefter mod Øst ind mod Frydenlund.

I det følgende skal fremlægges de historiske Fakta, der kan fremskaffes om Vejen; særligt vil det blive undersøgt, om man kan skaffe Beviser for, hvor Vejen har løbet paa det omtalte ukendte Stykke.

Torsdag den 6. Juni 1771 flyttede Hoffet ud fra Christiansborg Slot for at tilbringe Sommeren paa det skønne Hirschholm Slot (2). Sommeren før var der arbejdet paa at opføre en

Eremitage paa Frydenlund til Dronning Caroline Mathilde (3), for at hun kunde indrette sig mere intimt end paa det store Hirschholm Slot. Den naaede dog aldrig at blive taget i Brug af Dronningen.

Dronning Caroline Mathilde iført Ridekostume.
Maleri paa Rosenborg af Hofviolon Sparkjær.

For nemmere at kunne komme fra Hirschholm til Frydenlund blev der gennem en Kabinetsordre af 26/6 1771 meldt Kammeret*), at der skulde træffes Foranstaltninger til, at der kunde laves en ny Vej fra Hirschholm til Frydenlund. Kabinetsordren, der er paa Tysk, lyder som følger (4):

Da S. M. d. K.***) einen näheren Jagd-Weg von hier nach

*) Ministeriet. **) Seine Majestät der König.

Freudenlund auf Dero eigene Kosten machen zu lassen entschlossen sind, so wolle Dieselbe, dass da die Dänische Kammer veranstatte, dass dieses Terrain von Beykommenden so wohl den Ober-Jagermeister als den Amtsbedienten besichtiget, die im Wege stehende Bäume gefällt, das behufige Buschwerk ausgewiesen und den Bauren das hiebey zu verliehrende Land nach Billigkeit vergütet werde.

D. 23. Juni 1771.

I Oversættelse lyder Skrivelsen:

Da Hans Majestæt Kongen er besluttet paa at anlægge en nærmere Jagtvej herfra til Frydenlund for hans egen Bekostning, saa vil den samme, at det Danske Kammer foranstalter, at dette Terrain bliver besigtiget af Vedkommende, saavel Over-Jagtmesteren som Amtsbetjentene, de Træer, der staar i Vejen, bliver fældet, det nødvendige Krat udvist og de Bønder, der her ved mister Jord, faar Erstatning med Billighed.

D. 23. Juni 1771.

Arbejdet med Vejens Anlæggelse paabegyndtes straks, som det fremgaar af følgende:

Den 24. Juni tilskrives der Overjægermester Gram, at han skal sammentræde med Amtmændene over Hirschholm og Københavns Amter for at planlægge Vejen (5).

Den 25. Juni udgaar der en Kabinetsordre om, at Kommandanten i København efter Rekvisition skal afgive Mandskab til Vejarbejdet ved Frydenlund (6). Den lyder:

Die zur Weg Arbeit zwischen hier und Freudenlund verlangte 30 Mann und 1 Unterofficier können auf Requisition des Castellans Hr. Capit. Cneif von Commendanten in Copenhagen, Herrn Obersten von Sames abgegeben werden.

I Oversættelse lyder Ordren:

De til Vejarbejdet mellem her og Frydenlund forlangte 30

Den gamle Bøg ved Mathildevejens Begyndelse, med Vejen set mod Syd.

Mand og 1 Underofficer kan paa Rekvisition af Kastellanen*) Hr. Kaptajn Cneif afgives af Kommandanten i København Hr. Oberst von Sames.

Den 24. Juni er der tilskrevet Kastellanen Cneif paa Frydenlund, at Jagtvejen til Frydenlund straks skal paabegyndes paa Kongens egen Regning (7).

Skrivelsen lyder:

S. M. d. K. wollen den Jagd Weg nach Freudenlund für dero Rechnung gemacht haben, wobey die Fuhre mit Geld zu bezahlen sind. Es kann also der Anfang damit gleich gemacht werden und das Geld nach Rechnung so wie erforderlich ist, bey mir gehoben werden.

Str.

I Oversættelse lyder den:

Hans Majestæt Kongen vil, at Jagtvejen til Frydenlund skal laves for hans egen Regning, hvorved Kørslen skal betales med Penge. Der kan altsaa begyndes med det samme, og Pengene kan efter Regning, saavidt det fordres, hæves hos mig.

Str. (=Struensee).

Den 10. Juli meddeler Hofjægermester Gram (8), at Kastellanen Cneif har forlangt Fasciner og Tømmer til Vejen, saa Bygningen af den har skredet hurtigt frem.

Den 6. September skal Vejen allerede have været færdig, efter hvad S. Ingemann nævner i en Artikel om Skovene ved Hørsholm (9).

Desværre har det ikke været muligt at finde den oprindelige Angivelse heraf.

Lørdag den 30. November 1771 forlod Hoffet for stedse Hirschholm Slot (10). Den 17. Januar næste Aar om Morgenen tidlig blev Struensee som bekendt styrtet.

*) Kastellan-Slotsfoged (af castellum — en Borg).

Dette fik ogsaa Betydning for Mathildevejen. I en Forestilling til Kongen af 11. September 1772 (11) nævner det danske Kammer i en ret omfangsrig Skrivelse, at Ejeren af Strandmøllen Johan Drewsen har forlangt Erstatning for den Skade, han

Hulvejen, der fører ud paa Maglemosen fra Sandbjærg Østerskov.

har lidt ved Vejens Anlæggelse. Den takseres til 64 Pund Hør aarligt og ialt 2707 Læs Tørv. — Drewsens Jordstykke findes angivet paa et Kort over Trørød By fra 1771 (12) og svarer til de to Arealer paa begge Sider Mathildestien midt imellem den nye Vej til Vedbæk fra Elleslette Gaard og Sandbjærg Østerskov, hvor der i Dag er opført et Par Ejendomme. Der har paa Grunden været en ret stor Tørveproduktion under Krigen.

Da Drewsens Krav ikke kan refunderes in natura, skal der ydes ham 1.000 Rigsdaler. Samtidig har Sandbjærgs Bønder ogsaa rejst Erstatningskrav. Da Udgifterne til disse Erstatningskrav bliver for store, foreslaar Kammeret, at Vejen nedlægges og Jorden udlægges Ejerne til Brug igen. 1. Oktober resolverer Kongen paa Fredensborg, at Vejen skal nedlægges. Det bekræftes af det danske Kammer den 5. October 1772.

Trods dette blev en Del af Vejen liggende, da den havde Betydning for den lokale Færdsel. Paa et Kort fra 1771 over Trørød By (12) og et andet Kort (13) over Trørød Bys Jorder opmaalt til Matriculeringen i 1810, findes Vejens sydlige Del fra Frydenlund til Sandbjærg Bys Jorder indtegnet med fuldstændig samme Forløb som i Dag.

Stykket gennem Deputatvagen findes indtegnet paa et Skovkort fra 1812 (14). Stykket gennem den sydlige Del af Sandbjærg Østerskov findes paa et Skovkort fra 1792 (15) og et Kort over Sandbjærg Bys Jorder fra 1811 (16). Disse Angivelser svarer ogsaa til Vejens Beliggenhed i Dag.

Den midterste Del af Vejen er som omtalt forsvundet i Tidens Løb. Paa et Udskiftningskort fra 1777 over Sandbjærg Bys Jorder (17) er Vejen overhovedet ikke indtegnet, skønt Kortet ogsaa omfatter hele Sandbjærg Østerskov. Den nuværende Grænse mellem Sandbjærg Østerskov og Sandbjærg Bys Jorder er derimod angivet, som den eksisterer den Dag i Dag. Kortet er dog ved en Paategning kasseret, saa nogen større Beviskraft kan der ikke tillægges det.

Paa et Kort fra 1811 over Sandbjærg Bys samlede Jorder (16) efter Opmaaling til Matriculeringen, findes Vejen derimod tydeligt indtegnet. Den løber her paa Bøndernes Marker paa Udsiden af Skovgården. Bønderne har derfor paa et eller andet Tidspunkt taget Jorden ind under Driften, og det er netop paa det Stykke, hvor den har løbet paa Bøndernes Jorder, at den mangler i Dag.

Paa to Skovkort over Folehaveskov fra 1782 (18) og 1787

(19) findes Vejen kun angivet, hvor den fra Folehaven løber ud paa Krogsgaards Jord. Paa det første staar der »til Trygge-rød« og paa det andet fortsætter Vejen et lille Stykke ind paa Marken paa Udsiden af Skovgærdet.

Paa et Kort over hele Folehaveskov fra 1792, der skal vise Skovens Indhegning (15), findes Vejen paategnet paa de Steder, hvor den direkte løber i Skoven. Opadtil ender den ved Krogsgaards Jord, nedadtil er den tydeligt tegnet gennem Sandbjærg Østerskovs sydlige Del, det sidste Stykke fortsætter tydeligt ind paa Sandbjærg Bys Jorder lige Nord for Skovløberhuset. Stykket, som skulde forbinde disse to Afsnit, mangler; men dette kan forklares ved, at Kortet kun skal vise selve Skovens Indhegning og altsaa i og for sig intet har med Vejen at gøre, hvor den løber paa Bøndernes Jorder. Det skal desuden bemærkes, at der heller ikke findes nogen anden Vej paa Kortet, som naturligt kan betegnes som et Forbindelsesstykke mellem de to aftegnede Vejstykker.

Om Udskiftningen af Sandbjærg Bys Jorder, der var færdig i 1780, vides der desværre ikke meget, idet Udskiftningsforretningerne f. Eks. ikke blev tinglæst (20). Det nuværende Skovgærde blev først opsat i 1782. Om den nuværende Grænse mellem Skov og Marker har eksisteret, da Mathildevejen blev anlagt i 1771, kan derfor ikke afgøres med Sikkerhed, men denne Grænse findes dog som omtalt indtegnet paa Udskiftningskortet fra 1777 over Sandbjærg Bys Jorder (17).

Af Gennemgangen af disse Kort ses, at det mest afgørende Bevis for Mathildevejens Beliggenhed paa det midterste Stykke af dens Forløb er dels Skovkortet fra 1792 og dels Matriculskortet over Sandbjærg Bys Jorder fra 1811.

Undersøger man Forholdene paa selve Stedet, vil man finde, at den naturlige Fortsættelse af Vejen er langs Udsiden af Skovgærdet. Kommer man ad Vejen fra Deputatvangen, vil man finde, at Vejens Retning tydeligt peger ud over Markerne langs Udsiden af Skovgærdet. Kommer man sydfra til Skovløberhuset

i Sandbjærg Østerskovs sydlige Del, ses det ogsaa let, at Vejen naturligt kan have fortsat langs Udsiden af Skovgærdet.

Paa Kortet fra i Dag ses ca. svarende til Midten af det manglende Stykke af Vejen et beplantet Gærde gaaende i vestlig Retning. Dette Gærde findes allerede paa Kortet fra 1777 (17). I dette Gærde, der er ca. 2 m højt, mangler der ca. 4 m i, at det støder op til Skovgærdet. Dette kan ogsaa tages som et Fingerpeg om Vejens Beliggenhed. Det skal ogsaa bemærkes, at Bønderne, der ejer de Jorder, der støder op til Skoven, angiver, at Jorden nærmest Skoven ved Pløjning er ret stenet.

Paa Grundlag af alle de anførte Forhold maa det fastslaaes, at Mathildevejen har gaaet over Sandbjærg Bys Jorder langs Skovgærdet fra Indkørslen til Krogsgaard ned til Skovløberhuset og iøvrigt haft den Beliggenhed, den har i Dag.

Indenfor Skovgærdet parallelt med dette løber en Sti fra det Sted, hvor Mathildevejen ender ved Krogsgaard, til der, hvor den igen begynder ved Skovløberhuset. Herfra har man, som Caroline Mathilde og Struensee har haft det, den smukkeste Udsigt op mod Sandbjærg By, der skimtes bag Træerne. Store, skønne, levende Hegn gennemkrydser det ubebyggede Landskab, der er smukt, paa hvilken Aarstid man end kommer der.

Læseren opfordres til selv en Dag at gaa paa Opdagelse langs Mathildevejen og opleve en af de smukkeste Ture, der findes Nord for København.

Caroline Mathildes Underskrift.
(Fra Rigsarkivet.)

KILDER

1. Bang, Chr.: »I Caroline Mathildes og Struensees Hjulspor«. Berlingske Aftenavis, 27/5 1944.
2. Overhofmarskallatets Arkiv, Afleveringer 1873. G. 1. d. Tafler og andre Hoffester 1770–71 (Hoffourerens Lister). Rigsarkivet.
3. Elling, Christian: »Hofkronik«. København 1945, s. 102. »Lystslottet Frydenlund«.
4. Hansen, Holger: Kabinettsstyrelsen i Danmark 1768–1772. København, 1919. Bind II, side 104.
5. 2. Departements Copie-Bog. Litr. A. 11/5 til 23/11, 1771, side 46. Rigsarkivet.
6. Hansen, Holger: Kabinettsstyrelsen i Danmark 1768–1772. København, 1919. Bind III, side 334 ff.
7. Hansen, Holger: Kabinettsstyrelsen i Danmark 1768–1772. København, 1919. Bind III, side 560.
8. 2. Departements Journal. Litr. A. 931. Nr. 1–1160. 10/6 til 18/10, 1771. Side 90. Rigsarkivet.
9. Fra Frederiksborg Amt. Aarbog for 1927. Hillerød, 1927, side 64.
10. Overhofmarskallatets Arkiv. Afleveringer 1873. Kongens Rejser. K, 1, c. 1771.
11. Det Danske Kammers Relations og Resolutions-Protocol pro Anno 1772. Nr. 141. Sag No. 203. Rigsarkivet.
12. Findes i Matriculsvæsenet.
13. » » »
14. Fra Frederiksborg Amt. Aarbog for 1927. Hillerød 1927. Side 81.
15. Fra Frederiksborg Amt. Aarbog for 1927. Hillerød 1927. Side 73.
16. Findes i Matriculsvæsenet.
17. » » »
18. » » »
19. Findes i Rigsarkivet.
20. Fra Frederiksborg Amt. Aarbog for 1927. Hillerød 1927. Side 69

POSTSCRIPTUM

Når dette skrift atter udgives, ligger der samme tanke bag det som den, der lå bag Chr. Bangs artikel, »På Pinsetur, i Caroline Mathildes og Struensees Hjulspor«, Berlingske Aftenavis 27. maj 1944, d.v.s. en opfordring til at gennemvandre et stykke af Nordsjællands smukkeste natur, rig på historiske minder.

Den største ændring, der er foregået siden 1946 på Mathildevejen, er den, at Hørsholm skovdistrikt i september 1957 måtte fælde den gamle bøg, »Mathildebøgen«, der stod ved vejens begyndelse ved Folehavevej, fordi toppen var gået ud som følge af svampeangreb. En årringstælling viste, at den var ca. 215 år gammel, d.v.s. at den var ca. 30 år gammel, da Caroline Mathilde og Struensee færdedes på vejen. En skive af stammen findes på Jagt- og Skovbrugsmuseet (1).

Der skal i det følgende anføres nogle historiske mærkepunkter.

Ved vejens begyndelse er Hørsholm Ridehus et besøg værd. Tømmerkonstruktionen er et smukt eksempel på gedigent håndværk. Ridehuset blev

oprindeligt opført i 1807 som et led i stutterigården Hillerødsholm, der var opført af L. Thurah i 1742. Ved en fortjenstfuld indsats fra Hørsholm Rideklubs side og med støtte fra Hørsholm Kommune blev det genopført på sin nuværende plads i 1939 (2,3).

I Deputatvengen findes vest for vejen et par noget ødelagte langdysser. De burde frilægges og forsynes med adgangsstier.

Lidt længere fremme, hvor vejen til Krogsgård går fra til højre, findes øst for vejen en gruppe oldtidshøje. En af dem er åbnet, så man kan se det lille stenkammer (4).

Fra Krogsgårdvejen fortsatte Mathildevejen langs ydersiden af skovdiget. Man burde overveje at genoprette den som sti langs udsiden af skovgærdet. Det ville i højeste grad øge vejens rekreative formål, hvis man kunne følge skovkanten og se over det smukke, delvis fredede landskab ved Sandbjerg (5).

Stien langs indsiden af stengærdet er afbrudt ved nyplantning under krigen, så man nu må gå mod øst og følge skovvejen til skovløberstedet ved vejen fra Sandbjerg til Vedbæk. Ved skovløberhuset var der til slutningen af 1940'erne et traktørsted, et dejligt udfugtsmål, da folk spadserede og cyklede mere, end de gør idag. Det gav en behagelig afbrydelse, når den medbragte madkurv blev nydt til drikkevarer og kaffe med hjemmebagt kringle. Men nu savner man næsten overalt de hyggelige skovløbersteder med traktørvirksomhed.

Når man nu kommer ud på Maglemosen er det værd at erindre, at mosen gemmer rige minder fra den såkaldte Vedbækkultur i den ældre stenalder. Mange oldsager herfra, indsamlet af gartner A. Avnholt, findes nu på Søllerød Museum (6).

Ved vejens slutning mod syd når vi Frydenlund, indrettet for Caroline Mathilde til hvad franskmændene med et tvetydigt ord kalder – une folie – der dels betyder en grille og dels et landsted. Det nuværende Frydenlund er opført på fundamentene af det »lysthus«, der stod på Caroline Mathildes tid (7,8). Billeder af det oprindelige landsted findes på Søllerød Museum og Hørsholm Egnsmuseum.

Litteraturhenvisninger m.m.

1. Personlig meddelelse fra skovrider A. Gram (8/1 1958).
2. F. Weilbach: Arkitekten Lauritz Thurah, 1924, s. 101.
3. Mogens Koch: Ridehuset ved Hillerødsholm, Arkitekten 41, s. 193, 1939.
4. Vore fortidsminder, Arkæologisk kort over Nordsjælland, udg. af Geodætisk Institut og Nationalmuseet.
5. Knud Dahl: Naturfredninger i Nordsjælland, 1968, s. 27.
6. A. Avnholt: Fra mit arbejde som arkæolog og museumsmand, Søllerødbogen, 1948, s. 9—49.
7. Chr. Elling: Hofkronik, 1945, s. 102.
8. Jan Møller: Fra Charlottenlund til Hørsholm, 1969, s. 109—115.

Vandretursvejledning i skovene langs den nordlige del af Mathildevejen er udgivet i serien: Vandreture i Statsskovene, Folehaven og Hørsholm, 1970.

Oktober 1971.

E. O. Errebo-Knudsen